

მწყემსი

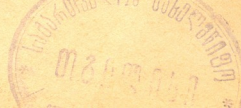
მე ვარ მწყემსი კეთილი: მწყემსმან კეთილმან სული თვისი დასლდის ცხოვართათვის. იოან. 10—11.
მხოვე ცხოვარი ჩემი წაწყმედული. მართე იყოს სისარულ ცათა შინა, ერთისათვის ცადვილისა. ლუკ. 15—4.
მხოვედით ჩემდა ყოველნი მაშურალნი და ტვირთ-მიმემინი და მე განვისვენოთ თქვენ. მათ. 11—28.

ადამიანისაზნა.

ღვთის მადლით და შეწვევით, თანამომოგთა და საზოგადოების თანაგრძობით, ჩვენი ორგანო „მწყემსი“ წარსული ოკდომბრის ჰირეველი რიცხვიდან გადადგა მეოცე წელიწადში, სოლო რუსული გამოცემა «Пастырь»-ი—მეთვრამეტე წელში. სწორედ დიდი დროა ჟურნალ-გაზეთის არსებობისათვის ჩვენში.. ჟურნალ-გაზეთების არსებობის საქმე სხვა ქვეყნებში თანდათან ადვილდება და უმჯობესდება, მაგრამ ეს არ ითქმის ჩვენში საზოგადოდ და

ჩვენთვის განსაკუთრებით. აქ რაც დრო მიდის, ისე უმეტესად მნელდება ეოველი საქმე.. მკითხველი თუ ცოტათონი შეკნებულია, ადვილად მიხვდება ამ მოველენის მიზეზს..

ცხადია ეველასათვის ჩვენ ორგანოთა პროგრამა; ღმერთია მოწამე, რომ ჩვენს ორგანოს კეთილი მიზნის მეტი არა რაიმე ცუდი მიმართულება არა აქვს. ნიადაც მეცადინობს იგი, რომ შეძლებისა დავგარად გაავრცელოს საზოგადოებაში სალიტერატურო სწავლა-მეცნიერება, ხელი შეუწუოს ხალხში ჭკმაბრიტი რელიგიური და სწავლობრივი სწავლის გავრცელებას. ამასთანავე რედაქცია მეცადინეობს,

რომ შეძლებისა დაგვარად შეატეობინოს გარეულთა და შინაურთ: რანი ვიპავეთ, რანი ვართ და რა ვიქმნებით, რომ ამით ავსცდეთ უბედურს და უარესს მოძავალს. მაგრამ, სამწუხაროდ, სწორედ ასეთი პროგრამა შეიქმნა სოციალდემოკრატიისთვის ჩვენ ორგანიზაციაში დევნილების მიხედვით. ამისთანა მიმართულება არ მოსწონთ სოციალისტებს და ამიტომ აკვირდებიან და ცუდი განიზრახეს ჩვენი ორგანიზაციის წინააღმდეგ. „მარადევი სიტყვანი ჩემნი მოძიანგეს, ჩემთვის იფენეს უოველნი ზრახვანი მათნი ბოროტებით“... მართალი რომ სთქვას ვაცმა, აქ არაფერია გასაკვირველი; ეშმაკი—ეს დაუძინებელი მტერი მთელი კაცობრიობისა, არასოდეს არ მოისვენებს. ხან ერთს გაიხდის თავის იარაღად და ხან მეორეს და აღმზავს ხოლმე ჩვენი ორგანიზაციის წინააღმდეგ... მაგრამ ჩვენ ვესაუბრდებით და იგი იქნება ჩვენი მფარველი... იგი გვიფარავს ჩვენ მტერთა ჩვენთაგან და შეძლებს მასზედ კვაქვს დაღებული სასიყვარულო.

„მტერთა ჩემთა ჰსთქვეს ბოროტი ჩემთვის“, მაგრამ „ნუშედა უსარის ჩემზედა მტერთა ჩემთა უსამართლოდ, რომელთა მომიძულეს მე ცუდად და თვალ უოფდეს თვალთ“... სიმართლე არ დაიფარება, როცა იქნება შეიტეობა სიცრუე და დაეშობა იგი.

არა მიმხედველი სხვა-და-სხვა ცუდ და ბოროტ განზრახვათა ჩვენი ორგანიზაციის წინააღმდეგ სოციალდემოკრატიის მიმართულებით, დამიძებული სასოკადობების ჩვეულებრივ თანაგრძობაზე და სწავლივით დასმარებაზე, ვაცხადებთ მოძავალი წლისათვის ხელის მოწერას ჩვენს ჟურნალზე. ფასი და

პრობანი ჟურნალის დაკვეთისა, ჩვენსაკე ჟურნალის განცხადებაშია.

მორჩილად ვსთხოვთ, ვინაც ჟურნალის ფასი არ წარმოუდგენია, დაუჩქარონ მის გამოკვანას და მოძავალი წლისათვის ვინაც ჟურნალის დაბარება სურდეს, ღრით გვაცხადონ.

რედ. ლეო. დ. დამაშაძე.

საჭიროა თუ არა ჩვენი სემინარიუმებისთვის კიდევ თვითგანვითარება.

ეკლესიის მწყემსი, მოძღვარი, მარტო მღვდელმთავრების აღმასრულებელი კი არ არის, არამედ მასწავლებელიც, სულიერი მოძღვარი სამწყსოსის. ის უნდა ზრუნავდეს თავის სამწყსოს სულიერ ცხოვრებაზე, მას აბარა მათი ბედი და იღბალი. დღეს სამსახური და ჯილდო იმ კეთილი მწყემსისა, რომელიც თავის სამწყსოს კეთილდღეობაზედ ფიქრობს და იცავს მას, „ამ ქვეყნის“ გამხრწნელ გავლენათაგან. მაგრამ დღესასწაული იმ დაუდევარი მწყემსისა, რომელიც თავის პირად სარგებლობას გამოეყო სამწყსოსიდან და სრულიად არ ფიქრობს მის სულიერად განვითარებაზედ. პავლე მოციქულს აი სწორედ ეს მოძღვრის ვალდებულება აქვს სახეში, როდესაც ამცნებს მოძღვართ, რათა მათ არ დაიფიქრონ, რომ უმთავრესი სასულიერო ხელმძღვანელი და მასწავლებელი არიან თავის სამწყსოსისა. „ესწამებ მე წინაშე ღმრთისა და უფლისა იესო ქრისტესა, რომელმან განსაჯნეს ცხოველი და მკვდარი გამოჩინებისაგან მისისა და სუფევისა მისისა: ჰქადაგე სიტყვაი, ზედააღმდეგ ჯამითი უფაზოდ, ამხილე, შერისხენ და ნუ გემინის—ეცოვლითა სულგრძელებითა და მოძღვრებითა“ (2 ტიმ. 4, 1—2). აი ამ მცნებას ადგა იგი თავის ეპისტოლეებში; პირველ ადგილს მწყემსის მოღვაწეობაში სამწყსოს სულიერად აღზრდას აძლევდა.

მაგრამ, რომ სხვას ასწავლო, უნდა იცოდეს, რა და როგორ ასწავლო, ამიტომ თითონაც უნდა სწავლობდეს. აი როგორ დარიგებას აძლევს იგივე მოცეკვლი თავის ახლობელ მოწაფეს ამის შესახებ: „ეკრძალე თავსა შენსა და მოძღვრებითა მით: და ადგერ მათ ზედა, რამეთუ ამას რა ჰყოფდეს, თავიცა შენი აცხოვნო და მოარჩილნიცა შენნი“ (1 ტიმ. 4, 16).

ამნაირად დაუეკირდი შენს თავს, თვალყური ადევნე თვით-განვითარებას—ეცადე საღმრთო მოძღვრების გონიერად შეთვისებას—ყველა ამას შეეცადე დაუზარებლად, ამითი შენ იხსნი შენს თავსაც და სამწყისსაც. ასეთია მცნება უპირველესი მოცეკვლის, რომელიც სხვებზედ ძალიან ცდილობდა ქრისტეს მოძღვრების გავრცელებას,—საეკლესიო მწყემსთან,—მცნება, რომელიც ყოველმა მოძღვარმა ოქროს ასოებით უნდა აღინიშნოს გულში და ცხოვრებაში შეძლებისა დაგვარად არ უღალატოს მას. მხოლოდ პირადი თვით აღზრდილი და თვით-განვითარებით იქნება ნაყოფიერი მწყემსის მოღვაწეობა; მხოლოდ ასეთი მოქცევით, შეუძლია მას განახორციელოს დიდი ვალდებულება!

შეუძლია თუ არა ამის შეძლევა საეკლესიო მწყემსმა იკმაროს, რომ იმან სპეცილური—საღვთისმეტყველო სასწავლებელი—სემინარია ან აკადემია გაათავა და დიდხანს ემზადებოდა ამ სამსახურისათვის?

არა,—მარტო სასწავლებლის მომზადება მისთვის არ არის საკმარისი. არც ერთ სასწავლებელს არ შეუძლია მისცეს კაცს ყველა ის, რასაც ცხოვრება თხოულობს და განსაკუთრებით კი, რაც საჭიროა ეკლესიის მწყემსისათვის. სკოლა ხომ ქარხანა არ არის, და კაცი კი—ქარხნის ნაწარმოები, რომელიც მომზადებულია შეკვეთილი ნიმუშის მსგავსად. სკოლის მიზანი იმაში კი არ მდგომარეობს, რომ მოსწავლის თავი საჭირო მასალით გამოავსოს; მაშინ კაცი მთელ თავის სიოცხლეში სწავლას მოუწოდებოდა და ვერც არაფერს ისწავლიდა; არა, სასწავლებლის მიზანი უფრო მკირა,—იმას მიზნად აქვს, გაუღვიძოს კაცს ცოდნის მოყვარეობა, შეაჩვიოს ლოლიკურად აზროვნებას, შეასწავლოს სამეცნიერო მასალების შემუშავება,—და ერთი კიდევ ყველაზედ დიდი,—ჩაუგდოს საფუძველი თვით-განვითარებას განსაზღვრული მიმართულებით, ასე, რომ სასწავლებლიდგან გამოსვლის შემდეგ, კაცს

შეედლოს შესაფერი გზა აირჩიოს ცხოვრებაში. თუ შეკოლამ ამას მიაღწია, მისი მიზანი სისრულეშია მოყვანილი. მაგრამ ეს კიდევ იმას არ ნიშნავს, ვითომდა თვით-განვითარების მიზანი განხორციელებული იყოს. რა რიგ კარგიც უნდა იყოს სასწავლებელი, როგორადაც უნდა იყოს მასში სასწავლო საქმე დაყენებული, ის მაინც ვერ მოამზადებს კაცს ისე, რომ მას ცხოვრებაში მეტი ზრუნვა აღარ დასჭირდეს. არა, სკოლა მხოლოდ იწყებს იმ დიად საქმეს, რომლის გაგრძელებაც აუცილებელია და ძვირფასი ვალდებულებაა ცხოვრებაში ადამიანისათვის. ის ვალდებულება აკისრებს კაცს სასიამოვნო, მაგრამ ძნელ მიზანს თვით აღზრდისა და თვით-განვითარებისას. ეს მიზანი ყველას, ვისაც არ სურს უმეცრების ქაობში იყოს, უნდა სისრულეში მოჰყავდეს საკუთარის ძალით.

ის, რაც ჩვენ ვთქვით სასწავლებლის მიზანზედ და თვით-განვითარებაზედ საერთოდ,—ითქმის აგრეთვე კერძოდ სასულიერო სასწავლებლებზედაც. სასულიერო სკოლას შეუძლია მისცეს მომავალ მწყემსს საჭირო ცნობანი, მისი თანამდებობის ასასრულებლად, შეუძლია შეაგნებინოს მას მისი დანიშნულება, მხოლოდ არასოდეს არ შეუძლია შექმნას ღირსეული საეკლესიო მწყემსი: ეს თითონ მწყემსის საქმეა და სკოლისათვის შეუძლებელი.

უშუქვლია, ბევრი მწყემსთაგანი იგნებს ამ დიად მიზანს და ცდილობს, შეძლებისა დაგვარად, განახორციელოს იგი ცხოვრებაში. ბევრს თითონ სამსახურის პირობები აიძულებენ,—ქელაქის ცხოვრება და ინტელიგენციასთან დამოკიდებულება, რომ შეიგნონ ეს დიდი მოვალეობანი. მაგრამ რჩებიან დიდძალი მწყემსნი, რომელთაც ეს მიზანი ეჩვენებათ საოკრად, ზედმეტად და ძნელ ასასრულებლად. ჩვენ აქ ვგულისხმობთ იმ მწყემსთ, რომელნიც ხელმძღვანელობენ მიყრუებულ ალაგებში გაზნეულ სამწყისთა. რა საჭიროა,—შეიძლება სთქვან მათ,—ჩვენთვის სწავლის გაგრძელება, როდესაც ჩვენ სკოლაში მიღებულ ცნობებზე კარგად გვეყოფნის!

მაგრამ ჩვენ ვფიქრობთ, რომ სოფლის მწყემსისთვისაც არ არის საკმაო მარტო სასკოლო მომზადება, რომ მისთვისაც, როგორც ყველასათვის, თვით განვითარება არა თუ ზედმეტია, არამედ საჭირო. ამ ჟამად ხალხი იღვიძებს და ამნაირად კარგ ნიადაგს უმზადებს საეკლესიო მწყემსს. მართლაც,

მიიხედ მოიხედეთ გარშემო,—ყველაზე ვრცელდება განათლება,—ყველაზე იხსნება სამრევლო და სამინისტრო სკოლები, ფართოვდება მწიგნობრობა. დააკვირდით მდაბოი ხალხის სულიერ მდგომარეობასაც, ის არც ისე შეუღებელია, როგორც ეს ვთქვამთ, 50—60 წ. წინათ იყო! განათლების სხივი ნელ-ნელა არღვევს ხალხის სიბნელეს, ანათებს მის აზროვნებას და უფართოვებს მოთხოვნილებებს. რკინის გზა უადვილებს სოფლის ხალხს ერთი ადგილიდან მეორეშიდ გადასვლას, ლუკმა პურის საშოვნელად. იმას ბევრი რამ ესმის, ბევრ რამეს ხედავს. იმას ბევრი კითხვები და ეჭვები ებადება. კითხვები თხოულობენ ახსნას და განმარტებას, ეჭვები—გამართლებას, გაუგებრობა—გარკვევას. საღ ფიქოს მან თავის კითხვების პასუხი? სოფელში, საღაც ის ბრუნდება გამსქვალულებს სხვა-და-სხვა აზრებით, ერთად ერთი ხელმძღვანელი—მწყემსია. ის მიეშურება თავის სულიერ მამასთან ეჭვების გასაქარებლად. რით უნდა დაკმაყოფილოს ეს გაღვიძებული აზროვნება იმ მწყემსმა, რომელმაც დღეი ხანია ვაათავა სკოლა და თითქმის ვადააიწყდა რაც იცოდა? რას უპასუხებს იგი ცნობის მოყვარეს კითხვებზე? რა ღარიგვას მისცემს იგი მას, ვინც მისგან ელის სინიდიონის დამშვიდებას? ნუ თუ ვაჭაუბლებმა? ან თავის უკოდინარებას ადვიარებს? მაგრამ მაშინ რითი უნდა სამწყსოში მოიპოვოს ვაგოვნა? მართალი არ იქნება ვანა ამ შემთხვევაში ის კაკი, რომელიც სხვაგან დაუწყებს ძებნას ამ კითხვების პასუხს? და აი ამ დროს მოიღის მგელი, იტაცებს ცხოვართ და დენის მათ. ხდება ვანრიგება მართლ-მადიდებელი ეკკლესიისაგან... და ეს ხშირად ხდება იმიტომ, რომ სამწყსოს სულიერ მოთხოვნილებებს ვერ აკმაყოფილებს მწყემსი; როდესაც კაცი პოულობს ნამდვილ პასუხს თავის კითხვებზედ სხვისაგან.

მაშასადამე თვით ცხოვრება აიძულებს თანამედროვე მოძღვარს,—არა თუ მარტო ქალაქად, არამედ სოფლებსაც—ცადნის შეძენას, ვანათლებას, რომ ამნაირად დაკული იყოს ვაგოვნა სულიერი ხელმძღვანელისა სამწყსოში.

სამწყსოხაროდ, ბევრი სემინარიელი სრულებით აღარ რაცს საჭიროდ თავის ვანვითარებას, რადგან დიდად დამიდებული არიან თავიანთ სწავლასა და დიპლომზედ. სრულებით უკრადლებას აღარ აქცევენ ცხოვრების სკოლაში სწავლის ვანგრობასა და აი სწორედ ეს დაუდგომობა მიზეზი იმ სამწყსოხარო შეხედულებისა ზოგჯერ ნასწავლ მოძღვრებზე, რომელიც მათ სამწყსოს შეუღდგენია მითზედ.

ღროების მოკლინება.

(სარწმუნოებრავე მოძრაობა ექიმთა შორის).

შეტყობილია, რომ ექიმები უმეტეს ნაწილად თუ მტრულად არ უყურებენ ეკკლესიისა და საზოგადოდ სარწმუნოებას, ყოველ შემთხვევაში გულგრილინი მინც არიან სარწმუნოების შესახებ.

მაგრამ ამ „ჩვენი დროის ვონებით რყევის დროს“, ზნეობით დამდაბლების, ჩვენი ინტელიგენციის სარწმუნოებით დაკემის დროს, იმ დროს, როცა მართლ-მადიდებელი ეკკლესია მეღვრად ებრძვის თავის მტრებს, აი სწორედ ამ დროს ჩვენ ვართ მოწამე არა ჩვეულებრივ შემთხვევათა.

მე-XX საუკუნე რუსეთის ეკკლესიის ისტორიაში იწყება შესამჩნევი მოძრაობით ექიმთა წოდებაში.

ღოკტორი ობოლენსკი, რომელიც 9 წელიწადი ზედზედ ექიმობდა ქ. ელატაში, მარად-მადიდებელი ეკკლესიის ერთ-ერთი ძლიერი დამცველი ვახსია, მაღალ ხარისხოვანი ნიკოლაევის ეპისკოპოსის ხარისხით, სამარის ევარქიაში. აი რას ვკითხულობთ ჩვენ მის სიტყვაში, რომელიც ეპისკოპოზად კურთხევის დროს (წელიწად ნახევარია) წარმოსთქვა: „ავადმყოფთა სარცელთან ყოფნის დროს მე ვისწავლე მწუხარეთა პატივისცემა, ვიდრე მხიარულთა, მე მეტ უკრადლებას ვაქცევი ადამიანთა ვაჭირვებას, ვიდრე ამა ქვეყნის ამაოებას. სწორედ ამ სარცელთან ვაგვეცანი მე ადამიანთა ნამდვილ ცხოვრებას. მე არ მაკმაყოფილებდა მხიარულთა წრე, მათი უღარდელი ცხოვრება, რადგან ვიცოდი, რომ დღევანდელი სიცილი, შეიძლება ტირილად შეცვლილიყო... ავადმყოფობათა მიზეზების ვამოკვლევამ, მე დამარწმუნა საღმართო წერილის სიტყვების ქეშმარიტებაში, რომ ადამიანთა წვალება და ავადმყოფობა ცოდვებზედ არის დამოკიდებული; „საგზალი ცოდვილისა სიკვდილი არს (რომ. 6, 23), საექიმო მეცნიერებაც და საღმართო წერილიც, ერთი ერთმანეთს ეთანხმებიან, ორივე ერთი და იგივე აზრისა ავადმყოფობაზედ, მხოლოდ სხვა-და-სხვა სიტყვით ვამოხატვენ ამას. მედიცინა ამბობს: თავს ნუ ავნებ, საღმართო წერილი კი: ნუ სცოდავ. მე

გავიგე, რომ ექიმები არა თუ მარტო უნდა სწამლობდნენ, არამედ უნდა ასწავებდნენ კიდევ; თუ რა რიგია წესიერი ცხოვრება. დასასრულ ავადმყოფთა სარეცელთან მე ვსცანი განმკურნებელი ძალა ღვთიური მადლისა წმ. საიდუმლო ზიარებაში. ბევრნი ავადმყოფთაგანნი, რომლებზედაც ექიმებს იმედი ქონდათ ვადწყვეტილი, წმ. ზიარების მიღების და ზეთის ცხებას შემდეგ, ექიმებისათვის მოულოდნელად კარგად ხდებოდნენ. სამწუხაროდ საზოგადოებაში ვაბყენილია ის აზრი, რომ ზეთის ცხება სიკვდილისთვის მომზადებაა! სიკვდილისათვის კი არა სიკაცხლსათვის და განკურნებისათვისა...

„მე, როგორც ექიმი, გამოცდილებით დავრწმუნდი, თუ რა ძლიერი განმკურნებელი ძალა აქვს ეკლესიის საიდუმლოთ იმ შემთხვევაშიდაც კი, როდესაც მეცნიერება და ექიმები, სრულიად უძლეურნი არიან. ჩემთვის, როგორც ექიმისთვის, მაშინაც სამწუხარო იყო, როდესაც ბევრი ავადმყოფთაგანი მოწყვეტილი იყო ამ ღვთიურ შემწეობას, რადგან ღვდის ძუღუღვან შებრუნდო ქონდათ შიში წმ. ეკლესიის საიდუმლოებისა. ჩემგან ნახული, მე დღითი დღე მახლოვებდა წმ. ეკლესიასთან. მე დაჟინებით ურჩევდი ჩემ ავადმყოფთ, ექიმობის გარდა, მიეღოთ წმიდა საიდუმლო, თვით ავადმყოფობის თავივიე.“

„და აი ეხლა, ამ ბრწყინვალე დროს, წინაშე ყოვლის მხილავი ღმრთისა ვღვთიარებ, არ ყოფილა არც ერთი შემთხვევა, როდესაც ავადმყოფნი წმიდის გულთი მიმართავდნენ ამ საშუალებას, რომ არ განკურნებულყვნენ: ყოველთვის ემჩნეოდათ შეღავათი და სრულიად განკურნება. ასე ამნაირად, მე ავადმყოფთა სარეცელთან შევეჩვიე ღვთის შიშს, ვსცანი წმ. საიდუმლოთა ძალა და გულში ჩამვიარდა მოძღვართა პატივისცემა“...

ყოველივე ეს ექიმის პირით ნათქვამი, რომელმაც საექიმო მეცნიერება გაიარა და არქიმანდრიტობაშიც არ დაუტოვებია ექიმობა, ეწინააღმდეგება ლ. ნ. ტოლსტოის გამოხატ, მიმართულს წმ. ეკლესიისა, წმ. საიდუმლოთა და სამღვდლოებისადმი!..

მეორე ექიმი, ჯერ კიდევ ახალ-გაზრდა, საერობო და საქარხნო—ღმიტრი ივანეს ძე ლაზარევი, ერთი წლის წინად, შემდეგ ცოტა ხნის რყევისა, მიწისა და ცის ქვეშ, ეკურთხა მღვდლად რიაზანის

და ზარაისკის ეპისკოპოზ პოლიევქტოსთან. ის შეუდგა უბრალო სოფლის მოძღვრობას ქვემარტივ მოწოდებით და ხარკვის არქიეპისკოპოსის ამბროსის აღთქმით: „შეიკრიბნენთ და ჩასდევით ქრისტესათვის მეამართ პირველ რაზმებში, განათლებულნი ქრისტიანენო, რომელნიც სარწმუნოებასა დიამარხებთ გულსა შინა, თქვენი ბრძოლის ნაყოფი მალე ვახარებს, და თქვენ იმას იხილავთ თქვენი თვალით და იგრძნობთ თქვენი გულით, მხოლოდ ღვთისადმი აღთქმას ნუ უღალატებთ და იყავთ მეღვარი!“ აი რა დასწერა თავის დროშაზედ უბრალო სოფლის მღვდელმა—ექიმმა ღმი. ივ. ლაზარევი.

და ამ ყამად ის ექიმობს, როგორც ხორციელად, ისე სულიერად და როგორც მოძღვარი. ის ამ ყამად იღვწის რიაზანის გუბ. სპასკის მახრის სოფელ უსტორაონში.

მესამე ექიმმა და მასთან ხარკვის უნივერსიტეტის პროფესორმა, მედიცინის დოქტორმა ა. ნოლტოვმა, ახლო ხანად გამოუშვა წიგნი შემდეგი სათაურით: აზრა ღმერთ-კაცზედ. ამ წიგნში პროფესორი გამოდის მართლ-მადიდებელი ეკლესიის ბეჯით დამცველად. ამაზედ წინათაც პროფესორმა შემდეგი ბროშიურები გამოაქვეყნა: 1) სულის უკვდავებაზედ 2) ურწმუნოთა შიშის 3) ეთიკა და სარწმუნოება ინტელექტუალის და მისწავლე ახალ-გაზრდათა შიშის.

უკანასკნელ შრომას „აზრი ღმერთ-კაცზედ“, შემდეგი სიტყვებით ათავებს: „ჩემი სიტყვები—ცალიერი ხმა არ არის, არამედ გულის სიღრმიდგან აღმოხეთქილი აღსარებაა, ჩემი სულის კვეთებაა, სულიერი სიტკბოება, რომელსაც მე ჩემი ხანგრძლივი სარწმუნოებრივ მოღვაწეობით მივაღწიე“.

მეოთხე ექიმმა სერგეი აპოლონის ძე აპრაქსინმა ნიეგვოროდის საგუბერნიო საავადმყოფოს ორდინატორმა, წარსული წლის დიდ მარხვაში, მეტისმეტი საინტერესო—საჯარო ლექცია წაკითხა: „მარხვისა და ლოცვის შესახებ“. ამ ლექციათ თავის დროზედ დიდი გავლენა იქონია ნიეგვოროდის ინტელიგენციაზედ და ამ ყამად გამოცემულია ეურნალ „სამისიონერო მიმოხილვ“-ისაგან ცალკე წიგნაკად.

აღნიშნულ ლექციაში, რომელმაც მრავალი მსმენელი მიიპყრო, პატივცემულმა პროფესორმა დაამტკიცა მარხვისა და ლოცვის დიდი სარგებლობა,

როგორც სულისათვის, ისე ჯანმრთელობისათვისაც. ამისდა დასამტკიცებლად მან იხმარა თანამედროვე საექიმო მეცნიერების ცნობები და ძველ ქრისტიანეთა გარდახვეწილი ცხოვრება.

„შეუღლებით მხოლოდ ლოცვას — ამბობს სხვათა შორის დოქტორი აპრაქსინი, — და სარწმუნოება თავის თავად მოვა თქვენთან, თუ კი ის თქვენში სუსტი იყო, განმტკიცდება და თანდათან შეგვეცვლებათ ცხოვრებასთან დამოკიდებულება. ლოცვა დროებითად გავაშორებთ ჩვეულებრივ ფიქრებს და ინტერესებს, ავამალღებთ ზეცისადმი; უნებურად დავაწყებინებთ იმაზედ ფიქრს, რაზედაც წინად სრულიად არ ფიქრობდით, ბევრ რამეს ვაგრძნობინებთ ლეითური მადლის შემწეობით, გამოაკვლის თქვენ წინადადლ აზროვნებას, აღმოაცენებს თქვენში სარწმუნოებას და ნამდვილ ქრისტიანულ ცხოვრებისადმი მიდრეკილებას. განკურნებს თქვენში მძიმე და სამწუხარო სენს — ურწმუნოებას, ლოცვა შეერთებული ეკლესიის მტკიცე მოთხოვნილებებთან, ბევრს შეგვეწვევთ ხორციელად ავადმყოფობაშიდაც... ეკლესიის მოთხოვნილებათა მტკიცე ასრულება, საუკეთესო საშუალებაა ნერვებ აშლილთა და სულიერად დაუძღვრებულთა განსაკურნებლად. მართლაც, ცხოვრება გვიჩვენებს მრავალ მაგალითებს, როდესაც ნერვებ აშლილი კაცი, რამოდენიმე წლის ნაექიმები ტყვედ უბრალოდ, ძლიერ მალე მორჩენილა შემდეგ იმისა, რაც ლეთისადმი მოქცეულა და ეკლესიის მოთხოვნილებათა მტკიცე ასრულება დაუწყია. მე ბევრი ვიცი ასეთი მაგალითები და მგონი, არც სხვებს ეცოდინებათ ნაკლები. აპრაქსინმა «სამისიონერო მიმოხილვაში» დასტავაბა სტატია, რომელშიდაც განმარტებს თავის ურწმუნოებიდან მოქცევას მართლ-მადიდებელი ეკლესიისადმი.

უღალვაობისა გამო ჩვენ არ შეგვიძლია მოვითავსოთ აღნიშნული სტატია პატრიარქული ექიმისა, მაგრამ ურჩევთ მის წაითხვას იმ ინტელიგენტებს, რომელნიც მტრულად ეკიდებიან სარწმუნოებას და ეკლესიას.

ამ ახალგაზრდა ექიმის აღსარებიდან, იმათ შეუძლიანთ დარწმუნდნენ, რომ ამ ჩვენ ურწმუნო საუკუნეშიდაც სასწაულები ხდება.

ექიმი აპრაქსინი უწყარობლი იყო გულის სისუსტით, იმან ყოველივე ზომები იხმარა; მიმართა

საუკეთესო ექიმებს რუსეთში, აგრეთვე გაეგზავრა სამზღვარ გარედ ბუზგემშიდაც, რომელიც განთქმულია ასეთ ავადმყოფთა ექიმობით, მაგრამ ამან არ უშველა.

მხოლოდ მარხვამ, ლოცვამ და ეკლესიისადმი მოქცევამ აღადგინეს მისი ჯანმრთელობა. ასე, რომ ამ ყაზად იგი მუშაობს თავის საავადმყოფოში და კერძოთაც ბევრს არჩენს.

იმავე აპრაქსინმა დაბეჭდა სტატია ლ. ნ. ტოლსტოის წინააღმდეგ, „სამისიონერო მიმოხილვაში“. ჩვენ ვიცით კიდევ ბევრი ექიმები, რომლებიც სავსებით ასრულებენ იმ მოთხოვნილებებს, რისთვისაც წმ. ეკლესია გვიწოდებს. ბევრნი არიან ისეთი ექიმები, რომლებიც ცდილობენ მეცნიერებისა და სარწმუნოების დაკავშირებას და ამნაირად ხელს უწყობენ ურწმუნოთა მოქცევას.

საერთოდ ახალი საუკუნის დასაწყისი აღინიშნა ექიმთა სარწმუნოებრივი მოძრაობით, რომელიც ამ წოდებისთვის ჩაითვლება დროების მოვლინებათ.

საქართველოს საეკლესიო ისტორიის კათედრის დანსნების შესახებ პეტერბურგის სასულიერო აკადემიაში.

დასსსრული *).

განსაკუთრებული მოსაზრება ზემოხსენებულის კომისიის ერთ-ერთის წევრისა, დამსახურებულის ორდინარის პროფესორის ნ. კ. პოკროვსკისა.

„შესახებ საქართველოს საეკლესიო ისტორიის ცალკე კათედრის დაარსებისა პეტერბურგის სასულიერო აკადემიაში მე იმავე მოსაზრებაზედ ვდგევარ, როგორც პირველის კომისიის მოხსენების დროს ვიყავი. ჩემს მოსაზრებას ამ საგნის თაობაზედ ვამყარებ შემდეგ მსჯელობაზედ:

I. საკითხი ამ კათედრის დაარსების შესახებ აღიძრა ადგილობრივ, საქართველოში, საეკლესიოს ისტორიო მეცნიერების ადგილობრივი წარმომად-

*] იხ. „მწვემისა“ № 20, 1902 წ.

გენლებთა შორის, როგორც „მომწიფებელი საკითხი“ (направший вопрос), რომელიც თხოულობს დასკვნასა. შესაფერისი დრო ამ საკითხის გარდაწყვეტისა ახლაა—ვეფლისხმობთ ასის წლის დღესასწაულობას დღიდან ერთ-მორწმუნე საქართველოს შეერთებისა რუსეთთან—ცალკე საქართველოს საეკლესიო ისტორიის კათედრის დაარსება, ისტორია რომლისაც გამათვალისწინებელია მრავალწამებულისა საქართველოს ბედისწრისა და მისის საეკლესიო ცნობიერებისა, ნამდვილი პატრიოტული საქმე იქნებოდა. პირველმა კომისიამ ამისთანა თვალით შეხედა ამ საკითხს და მართლ-მსაჯულებაც გამოდიოდა მასში.

II. ამ საკითხის იმეგარად გადაწყვეტა, რომ აკადემიაში დაარსდეს ახალი კათედრა „საბერძნეთის საეკლესიო ისტორია ეკლესიების განყოფილების შემდეგ ახალს დრომდე ამაზედ დამატებით საქართველოს საეკლესიო ისტორიისა“¹, როგორც ცალკე საეკლესიო ისტორიის ნაწილისა, დროსა და წრის მოთხოვნებთან არ შეფერვება და ძალთ საქართველოს ისტორიის გარემოზღვრულად ნიშნავს. ასე რომ მოხდეს საქართველოს საეკლესიო ისტორია დაპირაგვს თვის ერთიანობასა და ფასს, რადგან მისი გავრიანება საბერძნეთის საეკლესიო ისტორიისთან ხან მოკლეა და ცალ-მხრივიც; ამასთანავე მიზანს მაინც ვერ მივახწევთ; აქედამ წარმოსდგება გადაცემის დროს ორქოფობა და პროფესორი იძულებული გახდება ხან იქით ეყვს და ხან აქეთ; უკეთ რომ ვსთქვათ, სპეციალისტს რომ ერთს საგანზედ ექმნება მიტყეული ყურადღება, მეორე სულ დარჩება შეუმწევლად, ე. ი. საბერძნეთის ისტორიის რომ მიჰყოს პირველად ხელი, საქართველოს მოხსენებაში აღარ ექმნება, რადგან თუ ასე არ მოიქცა ვერ დააკმაყოფილებს იგი სპეციალური მეცნიერებითი მხრივ ისტორიის შემუშავების სამდროო მოთხოვნილებას. მე ამით იმის თქმა კი არ მინდა, თითქო სპეციალისტის მომზადება საქართველოს და საბერძნეთის ეკლესიების ისტორიის ერთი და იგივე არ იყოს. თუ საბერძნეთის საეკლესიო ისტორიის კათედრაა ჩვენთვის საჭირო, მაშინ ამაზედ ცალკე უნდა გამოითქვას მსჯელობა მიუხედავად საქართველოს საეკლესიო ისტორიის მასთან დამოკიდებულებისა; უკეთუ რაიმე პრაქტიკულის ანუ ფორმალურის მსჯელობისა გამო, რო-

მელსაც ამაყრებენ მაგ. აკადემიის წესდებულებაზედ, საჭირო შეიქმნებოდა საბერძნეთის ისტორიის რომელიმე სხვის ისტორიისთან შეერთება, მაშინ ამასთან დაახლოვებული უფრო იქნებოდა სლოვენთა ეკლესიების ისტორია და არა საქართველოსი; მაგრამ ამნაირი შეერთება არ გამოუწყვევია არსებითად არც თვით საქმის ვითარებასა, ანუ ისტორიის მეცნიერულად შემუშავების მოთხოვნილებას და არც არავითარი მიზეზი ყოფილა ამ ქამად ამისთანა შეერთებაზედ სიტყვის ჩამოგდებისა; აკადემიის წესდებაში იმის კვლევა-ძიება, თუ რას ნიშნავს თვითეული ასო მისი, ნამეტნავად მიგვაჩნია: ჩვენ იმას კი არ გვეკითხებიან წესდებულებაში არის თუ არა საქართველოს საეკლესიო ისტორიაო, არამედ იმას—საჭიროა და თავის დროზეა თუ არა ამისთანა კათედრის დაარსება აკადემიაში? ამ პირდაპირ კითხვაზედ ჩემის ფიქრით, ამისთანა პასუხი უნდა მიეცეს:

III. კავკასიამ და კერძოდ საქართველომ იმდენი ნაშთნი დაიცვა დღემდის, რომ ამის მაგალითს სხვა ქვეყნებში იშუათად ვხედავთ. ეს ნაშთი იმდენად მრავალ-რიცხოვანი და მრავალ-ფეროვანი არიან, რომ მათი მეცნიერულად გამოკვლევა საკმაო შუქს მოჰფენს არამც თუ საქართველოს საეკლესიო ისტორიისა, არამედ საზოგადოდ აღმოსავლეთის ეკლესიის ისტორიისაც. კავკასიის პირველყოფილ კულტურის ნაშთს რომ თავი დაეანებოთ, რომელიც დიდი მნიშვნელოვანია ერთა პირველყოფილის ისტორიისათვის,—მათ შორის ევროპისათვის,—იმ დროს, როდესაც აღწერა და ისტორიის მწერლობის ნაშთნი ჯერ არ იყვნენ, ქრისტიანულს ნაშთებს მაინც უნდა მიეცეს ყურადღება. ეს ნაშთი მწერლობისა, ხელოვნებისა და ნიფთისა.

1) დიდი ხანი არ არის მას აქეთ, რაც საქართველოს მწერლობის ნაშთნი მივიწყებული იყვნენ და მხოლოდ ზოგიერთი მათგანნი, უფრო კი ძველის-ძველი სიგელ-გუჯრები თუ იპყრობდნენ სიძველეთ მოყვარულთაგან ყურადღებას. მაგრამ 80 წ. კი იწყება სისტემატიური და სერიოზული შეკრება მათი და ცოტა ხანში კაი ძალაც შეგროვდეს. წერაკითხვის გამავრცელებელ საზოგადოების წიგნთსაცავში ტფილისის იმათი რიცხვი აღემატება 1200 ცალს ხელთ-ნაწერისასა, საეკლესიო მუზეუმში სი-

ონის ტაძართან არის აგრეთვე 500 ცალი ხელთნაწერი. მრავალი ქართული ხელთნაწერები გაფანტულია სინაის, პალესტინას, ათონს და პეტერბურგის წიგნთ-საცავებში; მრავალია აგრეთვე საქართველოს ძველს მონასტრებსა და ეკლესიებში და კერძო კაცების სახლებში. საეკლესიო სიგელები მავალითად საქართველოს არქივებში ათი ათასობით არის. ეს ხელთნაწერები იწყებიან VII საუკუნიდან და მოდიან XIX საუკუნემდე. მათი შინაარსი იმდენად მრავალფეროვანია და ღირდა, რომ საეკლესიო ცხოვრების და მოქმედების ყველა შესანიშნავ მხარეებს ეხებიან; აქ არის მოქცეული საღმრთო წერილის თარგმანი ძველის და ახლის აღთქმის; ლიტურგიკული ხელთნაწერები; წმიდა მამათა თხზულებათა თარგმანი, კერძოთ მისთანათა, რომელთა დედანი არავინ უწყის და არცაა გადათარგმნილი ქართული ენის გარდა*); ქრისტიანული აპოკრიფები, წმიდათა ცხოვრებანი, პოლემიკური თხზულებანი, ადგილობრივი საქართველოს კრებათა მოღვაწეობანი, თარგმანი ძველთა ფილოსოფოსთა, პოეტთა და სხვა საერო საბერძნეთის და აღმოსავლეთის მწერალთა თხზულებათა, თხზულებანი მედიცინაზედ, ენათა მეცნიერებაზედ, გეოგრაფიაზედ, ასტროლოგიაზედ, მუსულმანობაზედ და სხ. სხვა რომ არა იყოს რა რამდენი ათი-ათასი აქტები შესახებ საქართველოს რუსეთთან დაკავშირებაზედ მე-XVII საუკუნიდან დაწყებული; ისიც ემე ვარეშა, რომ შემდეგში მრავალი ხელთნაწერები გამოჩნდებიან. ყველა ეს ძვირფასი ნაშთი დღეს კი წარმოადგენენ ერთ ხელთ-უბლებელს განძსა, რომელიც თხოულობს მეცნიერულად განხილვასა. განსაკუთრებით მათზე დაძვარებული საქართველოს საეკლესიო ისტორია. ეს ნაშთნი უწყს მოდენენ საქართველოს საეკლესიო ზოგიერთ ხანებსა, აქა მეცნიერების და განათლების აღყვავებისა და დაცემის ხანა და ნიადაგი საქართველოს შერუცელობისა მართლმადებლობისადმი; უცხო სწავლასთან ომი, საეკლესიო მმართველ-გამგებობის წესი; ერთი სიტყვით, ისინი შეადგენენ მტკიცე საფუძველს, ურომლისოდაც შეუძლებელია ნამდვილი ისტორია; აქნობამდე არ არსებობს ამისთანა საეკლესიო ისტორია, თუმცა კი ძლიერ სასურველი და საჭიროა იგი, და მისი შემუშავება შეადგენს ჩვენს მიუცილებელ მოვალეობას.

2) ნაშთების მეორე ჯგუფს წარმოადგენს ნივთიერი ნაშთი ანუ ეკლესიური ხელოვნების წარმოებნი; ამას ეკუთვნიან ნაშთი საეკლესიო ხუროთ-მოძღვრებისა და კედლის მხატვრობანი: ტები, ლითონი და ემალი, მინიატიურები, ქარგვა-კრევა, ეპიგრაფიული ნაშთი. ამისთანა ნაშთები საქართველოში ბევრია ძლიერ მე-X საუკუნიდან მე-XVII თუ არ მივიღებთ სახეში ბიჭვინტის ტაძარს და ნეკრესის კედლის წარწერას, რომელნიც უფრო ძველის დროის არიან. ზოგი მათგანი უძველესნი არიან მოწმენი საქართველოს და ბიზანტიის ერთი მეორესთან დამოკიდებულებისა, ზოგი კი მოწმობენ საკუთარს ეკლესიური ხელოვნების მეტონობასა. ამ მხრივ საქართველოში ჩვენ ვხვდებით ამისთანა განვითარებას ისტორიულს ხელოვნებისას, როგორც რუსეთშია. მრავალი ბიზანტიურ-ქართული ნაშთი ხელოვნების გამოცემულია და აღწერილია; ზოგი მათგანი მეცნიერულადაა გამოკვლეული, მაგრამ ყველა ამ ნარკვევთ (მაქრამე, კონდაკოვი პომილოვსკი, გრაფ. უვაროვისა და სხ.) ერთი საზოგადო ისტორიულ მოვლენათა დამოკიდებულება აკლია, რომელიც დროთა მსვლელობის დაგვირად, შევა, როგორც მისი შემავრთებელი ნაწილი, მთლად საქართველოს საეკლესიო ისტორიაში. ეს მასალა თანდათან გამარჯვებული რიცხვით, უფრო დაუასაღება და ჰორიზონტი მეცნიერებითი უზრუნველბათა ბიზანტიის, საქართველოს, რუსეთის და სომხეთის ხელოვნებათა ისტორიის კითხვათა შესახებ უფრო გაფართოვდება. აშკარაა რომ ამ მხრივაც თავ სპეციალური კავებრა საქართველოს საეკლესიო ისტორიისა დიდ მნიშვნელოვანი იქნება; ვინაიდან მნიშვნელობას არა მოკლებული ასეთი დიდი მასალა, ამისათვის ის უნდა მიუჩინოთ შესაშუშავებლად სპეციალისის კათედრას საქართველოს საეკლესიო ისტორიისა და არა ძველის საბერძნეთისას, სადაც ის შესაფერისად დაფასებული არ იქნება.

IV. არც თუ საეკლესიო პრაქტიკული მხარე ამ კითხვისა უნდა დარჩეს უყურადღებოდ. თუ ის სარწმუნოა, რომ ქეშმარიტი მეცნიერული სწავლა არამც თუ არასოდეს საზიანოა, არამედ ყოველთვის

*) Нааръвшій вопросъ. Ко дню присоединенія Грузіи къ Россіи. Е. К. 1801 12/IX 1901 г. г. Тифлисъ. 1900 г. стр. 22—23.

ცხოვრებაში მხოლოდ სასარგებლოა, მაშასადამე უქვეყნო ისიც, რომ ეს კათედრა, როგორც მეცნიერების ერთ-ერთი წყარო სარგებლობას მოიტანს. მართლმადიდებლის ივერიის ეკლესიის თავ-გადასავალის შესწავლა, რომელიც დიდად სასარგებლოა საზოგადო ადმოსავლეთის მართლ-მადიდებლობა-სათვის და კერძოდ ივერიელების ისტორიისათვის, გაცნობა დაწესებულებათა, ზნეობისა და ჩვეულებათა არამც თუ თანამედროვე ეთნოგრაფიულის დაკვირვების შეოხებით, არამედ ისტორიულის ნარკვევების მეოხებით აღმალლებენ მისიონერულ, სარწმუნოებრივ ასპარეზს კავკასიაში და, რაც უფრო საქირია, შეძლებს მისცემს სასულიერო მთავრობას მოაწესრიგოს საეკლესიო საქმეები საქართველოში, უკუაფადოს ხშირად გამეორებული დაბრკოლებანი და სიძნელენი, რომელნიც წარმოსდგებიან საკმაოდ ერის სულის მდგომარეობისა და ისტორიის უტოდინარობისა გამო, განმტკიცდება უფლება დამოკიდებული ცოდნისა, მშვიდობისა და სიყვარულზედ. ივერიის კუველთვის 400 წლის განმავლობაში ერთ-მორწმუნე რუსეთისაყენ ექირა თვალ-ყური; რადგან მართლ-მადიდებლობის დროშა მკლდა ეკავა მას, ამისათვის პოლიტიკურად და ეკლესიატ შეუერთდა რუსეთის და ამით შევიქნა რუსეთის მართლ-მადიდებლობისათვის დიდა ბოძი აზიის ერთა ძალ-მომარეობის წინააღმდეგ; ეს მოსაზრებანი, რომელნიც შორეულს ძველს დროს ეხებიან, ამ ჟამად დიდს ინტერესს წარმოადგენენ, რადგან თანდათან მატულობს პოლიტიკური და სარწმუნოებრივი მოძრაობანი, მიმართულნი წინა აზიაზედ დასავლეთ ევროპიდან.

V. ამისთანა კათედრა უნდა დაარსდეს ს.-პეტერბურგის სასულიერო აკადემიაში, რადგან მასში, როგორც სატახტო ქალაქში, სხვაზედ უფრო ზედმეტი საშუალებანი მოიპოვებიან.

VI. ამ საგანს შეიძლება დაერქვას სახელად: საეკლესიო ისტორია და ნაშთი ივერიისა. შენაშენა. ამ ისტორიის შეერთება სომხეთისა და სირო-ქალდეურ ენებთან ბიზანტიისა და რუსეთის ენებთან თავის თავად აუცილებელია: ეს მეცნიერულის მეტოდის საქმეა.

VII. განსაკუთრებული ყურადღება უნდა იქმნეს მიქცეული ამ საგნის სპეციალისტის აღრჩევაზედ, როგორც ახალის და ძნელისა, ამასთანავე

იმისთანზედ, რომლისაგანაც მოითხოვება განსაკუთრებული ცოდნანი ისტორიისა, ადმოსავლეთის ნაშთებისა და ენებისა და ესევე უნდა შეადგენდეს უმთავრესს საზრუნავს აკადემიისას: აკადემიას ხელს შეუწყობენ ამ შეითხვევაში საუნივერსიტეტო მეცნიერება და მეცნიერული მოგზაურობანი. საქმეზედ დაწვდილობით საუბარი ჯერ კი უღროოდ მიგვანია. შექმენება. უწ. სინოდის 30 აპრილის 1900 წლის № 2,635 ბრძანებით, მიენდო ს.-პეტერბურგის სასულიერო აკადემიის საბჭოს წარმოადგინოს თვისი დასკვნა შესახებ საკითხისა საკუთარის საქართველოს საეკლესიო ისტორიის კათედრის დაარსებისა აღსანიშნავად ასის წლის შესრულებისა 18 იანვარს 1901 წელსა, დღიდან საქართველოს შეერთებისა ერთ-მორწმუნე რუსეთთან. ამ კითხვის განსახილველად საბჭოს დადგენილებით 22 მაისიდან 1900 წლისა, №-ს შესდგა კომისია მასწავლებელთაგან ბარსოვისა, პოკროვსკისა და ბრილიანტოვისაგან. ხსენებულმა კომისიამ წარსული მარტის თვეში წარუდგინა აკადემიის საბჭოს თვისი მოსაზრება ამ კითხვის შესახებ, ხოლო აკადემიის საბჭომ 18 წარსულ მარტის თვეში დაადგინა: «ენიადგან განცხადებაში სასურველი შეიქმნა კითხვის აღძრა არა მხოლოდ საქართველოს საეკლესიო კათედრის დაარსებისა, არამედ ადმოსავლეთის ქრისტიანულ საზოგადოებათა ისტორიისაც და აგრეთვე ბიზანტიის საეკლესიო ისტორიისა, ამისათვის, შესდგეს კვლავ კომისია სკაბალანოვიჩის, პოკროვსკის, ნიკოლსკის, ტროიციკის და ბრილიანტოვისაგან, რომელსაც (კომისიას) მიენდოს თვისი მოსაზრება წარუდგინოს საბჭოსა».

დაადგინეს: თუმცა სრულიად უარ-საყოფელი არ არის საქართველოს საეკლესიო ისტორიის მეცნიერულად შემუშავების სურვილი, მაგრამ ამ ჟამად ჩვენ საუმჯობესოდ ვცნობთ, თანახმად კომისიის მოხსენებისა, რომ საამდროო ისტორიულ საეკლესიო მეცნიერების მოთხოვნილებებს აკადემიებში შეფერება უწინარეს საკუთარის, საქართველოს საეკლესიო ისტორიის კათედრის დაარსებისა, გაძლიერებულ იქნეს საზოგადო საეკლესიო ისტორიის ქრისტიანულ ადმოსავლეთისა, ეთნოვოს შეამდგომლობა მის დამოდ ყოვლად უსამდგლოეობას უწ. სინოდთან შესახებ დაარსებისა ს.-პეტერბურგის სასულიერო აკადემიაში რუსეთის საეკლესიო

სიო ისტორიის, დასავლეთის აღსარების და სლო-
 ვენთა ეკკლესიების კათედრებთან ერთად საკუთარისა
 საბერძნეთ აღმოსავლეთის ეკკლესიის ისტორიისა
 ეკკლესიების განყოფილად დღემდე, რომლის საგანში
 შევა, როგორც მისი ერთი შემაერთებული ნაწილ-
 თაგანი, საქართველოს საეკკლესიო ისტორიაცა.

ამ ქურნალზედ მისმა მაღალ ყოვლად უსამ-
 ლღველავოსობამ *) კეთილ ინება დაწერა: „1902.
 მაისის 3. თანახმა ვარ“.

მლ. კ. ანთაძე.

**უძღვნი დაუგაწყვარი დეკანოზის მამა გრაგაღ
 მაჭანაშვილის ხსოვნას.**

(† ამ მიმდინარე წლის 15 სექტემბერს).

ფოთის კათედრის ტაძრის წინამძღვარი, აწ უკვე
 განსვენებული, დეკანოზი გრიგოლ მაჭარაშვილი,
 იყო ერთი საუკეთესო სამღვდლოთაგანი; მამა
 გრიგოლი შემეკობილი იყო მრავალგვარ კარგი კა-
 ტობრიული თვისებებით; კარგად დამკვირვებელი
 კაცი ერთი შესხედვით გამოიჩინებდა მის პირად ღირ-
 სეულ თვისებებს; თვით მისი მშეიდი და შნოიანი
 სახის გამომეტყველება და მისი წყნარი და ტბილი
 საუბარი, ცხადად ამტკიცებდნენ მის სიკარგეს. გან-
 სვენებული მეტად მომთმენი და სულ-გრძელი იყო,
 ვერაფერ შემთხვევაში მას ამჩატებულს და უბრა-
 ლოდ გულ-მოსულს კაცი ვერ ნახავდა. ის იყო,
 როგორც შეშენის ქართველ კაცს დიდი, აუქი-
 რბელი ხასიათის, მშვიდი, წყნარი, მშრომელი და
 მეტად გულ-კეთილი. მამა გრიგოლი ყოველთვის და
 ყველასათვის მზად იყო შეძლებისა დავიარად რაიმე
 დახმარება აღმოეჩინა გაჭირვებული კაცისათვის თუ
 სიტყვით, თუ საქმით; იმის შემწეობით და კეთილი
 მამობრივი რჩევით, მრავალი გზა დაბნეული ახალ-
 გზრდა დამდგარა სწორ გზაზედ, მრავალი აშორე-
 ბია იმ მაკლურს, ეკლიან გზას, რომელიც ხშირად
 გვხვდება ჩვენს ცხოვრებაში; ყოველიფერ სიკეთეს-
 თან, მ. გრიგოლი მეტად სტუმრის მოყვარულიც

იყო,—რაც უნდა უდროვო დრო ყოფილიყო, იმის
 ოჯახიდან ძალიან იშვიათად წავიღოდა კაცი, რომ
 მისგან პატივისცემა და პურ-მარლი არ მიეღო;
 ამასთანავე არაფერი სასულიერო და სახორციელო
 საქმე გამოჩენილ შემთხვევებში ისეთ არ გაკეთდე-
 ბოდა ქალაქ ფოთში, რომ მ. გრიგოლს თავისი ენერ-
 გიული პირადი მონაწილეობა არ მიეღო; განსვენე-
 ბულმა დიდხანს იმსახურა ფოთში და ბევრი იზრუ-
 ნა როგორც საკათედრო ტაძრის გამშვენებზედ,
 ისე სასწავლებლებზედ და სხვა და-სხვა დაწესებუ-
 ლებებზედ, რისთვისაც განსვენებულმა დიდი სიყ-
 ვარული და პატივისცემა დაიმსახურა ფოთის საზო-
 ვადობაში; რაოდენიმე ათეული წელიწადი გიგე-
 ლის, რომ ფოთის საზოვადობა და მთლიად გური-
 სამეგრელოს ეპარქიის სამღვდლოება არ დაიფი-
 ყებს თავის ერთგულს, საყვარელს და გულ-კეთილს
 მოძღვარს; არ იფიყებს მას აგრეთვე არც მისი თა-
 ნამედროვე იმერეთის ეპარქიის სამღვდლოება, სა-
 დც მან თავდაპირველად იმსახურა: სიყვარულით და
 პატივისცემით იხსენიებენ მაშინდელი მისი თანამედ-
 როვე და თანა ამხანაგი სამღვდლო პირები ქალაქ
 ქუთაისშიაც.

ამას გარდა, კარგი იყო მამა გრიგოლი, რო-
 გორც პედაგოგი,—ის თავის თანამედროვე პედაგო-
 გებს არც ერთს არ ჩამორჩებოდა; განსვენებული
 სხვა-და-სხვა დროს სხვა-და-სხვა სასწავლებელში—
 სწავლად ქ. ქუთაისში და შემდეგ ქ. ფოთში ერთ-
 გულად მსახურებდა საღმთო სჯულის მასწავლებ-
 ლად და ყველგან პატივისცემა და სიყვარული ჰქონ-
 და დამსახურებული. სხვათა შორის, მ. გრიგოლი
 კატეხიზს და ღვთის მსახურებას გვასწავლიდა ფო-
 თის სამოქალაქო სასწავლებლის უფროს კლასებში,
 ეს იყო უკანასკნელად 1890—1891 წლებში. გან-
 სვენებულმა მიერლი კატეხიზის, ღვთის მსახურების
 და საღმრთო ისტორიის სახელმძღვანელოები ისეთ
 ჰქონდა გაზეპირებული, როგორც „მამაო ჩვენო“,
 მისი აღერსიანი და ტბილი ლაპარაკი გაკვეთილე-
 ბის ახსნაზედ, მეტად სასიამოვნო და საინტერესო
 შთაბეჭდილებას მოახდენდა ხოლმე მოწიფებზედ,—
 როდესაც გაკვეთილების ახსნას შეუდგებოდა, მთლიად
 სმენდა ვიყავით გადაქცეული ყველა შეგირდები;
 რადგანაც თითონ მამა გრიგოლი ძალიან გვიყვარდა,
 იმის გაკვეთილსაც ზედმეტად კარგად ვსწავლობდით.

*) მიტროპოლიტი ანტონი პეტერბურგისა და ლაღო-
 ვისა. მთარგმნელი.

განსვენებული ხშირად გვარიგებდა და სხვათა შორის გვირჩევედა, რომ ერთად სხვა საგნებთან შეგვეცნაველა საეკლესიო და ხუცური წიგნები. სამოქალაქო სასწავლებლებში საეკლესიო ინას ცოტა ადგილი ექონა და ისეთ ყურადღებას არ აქცევენ, როგორც სხვა საზოგადო საგნებს, მაგრამ მიუხედავად იმისა, ჩვენ მაინც ვმოვილობდით ქართულს საეკლესიო წიგნებს და გულ-მოდგინედ ვეტანებოდით მათ კითხვას რაც მ. გრიგოლს მეტად სასიამოვნოდ მიიჩნედა. ბევრი ფაქტები და მაგალითების მოყვანა შეგვიძლია მისი ცხოვრებიდან, რომლებიც ამტკიცებენ განსვენებულის გულ-კეთილობას და ზნე-თივისებას, მაგრამ საჭიროდ არ ვერცხვ წერილის გაგარძელებას, რადგან ჩვენში ბევრმა იცის მისი გულკეთილობა. 1891 წლის იანვარში ბვერი ხსენდა-სხვა საქმეების გამო თავისისავე თხოვნით მ. გრიგოლმა თავი დაანება საღმრთო სჯულის მასწავლებლობას ფოთის სამოქალაქო სასწავლებელში და, როდესაც ეს გარემოება გაიფიქრა და მ. გრიგოლი ლოცვა-კურთხევით გამოგვეთხოვა სასწავლებლის ყველა შევირდებს, ჩვენ საერთო მწუხარებას საზღვარი არ ჰქონდა. მ. გრიგოლის ადგილზედ საღმრთო სჯულის მასწავლებლად გამოავიგზავნეს ახალ-გაზრდა მღვდელი სემინარიელი მ. ი. ეპიტაქილი, რომელიც, შეძლებისა დავარად, გვარიანად გვასწავლიდა, მაგრამ მთელი სასწავლებლის შევირდები ყველა გრიგოლს იხსენებდნენ, მუდამ მის ხსოვნაში ვიყავით და ისევ მ. გრიგოლი უფრო მეტად გვიყვარდა... განსვენებული მ. გრიგოლი იმდენად მოხუცებული არ იყო წლოვანებით, რომ ამ მიზეზით გარდაცვლილიყო, მაგრამ მუდმივმა შრომამ სხვა-და-სხვა სამსახურში და თანაც უწინდელმა ფოთის ჰომიანიმა და ნოტიო ჰავამ იმ ზომამდე დაღალა, დაქანცა და დაასნულა, რომ მეტად სიცოცხლე ვეღარ შესძლო.

საუკუნოდ იყოს ხსენება შენი, კეთილო მწყემსო და მოძღვარო, პატიოსანო ქართველო—მამაო დეკანოზო გრიგოლო!

ლილიკაურის ღვთის-მშობ. ეკ. წინამძღვარი,
მღ. ბესარიონ ვაშაძე.

ახალი ამბები და შენიშვნები.

*. "ივერია" აუწყებს მკითხველებს შემდეგ საუკუნადებო ამბავს: „ამერთადგან ჩამოვიდა ათონის ქართულთა მონასტრის წინამძღვარი მ. ბუნედიქტე. 18 ნოემბერს იგი მიადგა საქართველოს ექსარქოსსა და დანად, რომ თქვენს საქმეებს უფრადლებას მივაჭქვეთო“. ხსენებული ბუნედიქტე უწ. სინადისაგან წინამძღვრად იყო დანიშნული და ვით გარეჯის უდაბნოში, მაგრამ ბუნედიქტთან რადგან უსიამოვნების გამო, სრულებით დასვენება და დღეს შტატ-კარეულ ითვლება. ათონის მთაზედ, როგორც იწერებას ბუნედიქტე, მ. ბუნედიქტე მიწოდებულ იყო როგორც ათონის ბერთაგანი, მაგრამ სპუთი წარადგინაო, რომ მე ათონის სრულებით არ ვეკუთნები და არაყის პასუხს არ გავსცემო... ჩვენ ძლიერ გვაკვირვებს ის ტუჟუაი ხმები, ვითომც ავერბაის ათონის მონასტრის ამოაგებენ და ქართველებს მისცემენ. შინაური მონასტრები ღამის თავსე დაქნერესთ და ხელადამ გამოკედლესთ და რა დროსა ათონის და იერუსალიმის მონასტრების ამოაგებასე და უკან დაბრუნებასე დაზარაკი? ჩვენ ხელთა გვაქვს ერთი იერუსალიმის პატრიარქის გუჟარი, რომლითაც ქართველებს შეუძლიანთ დაბრუნონ ეს მონასტერი, თუ ქართველი ბერები დაბრუნდებიან და დაეპატრონებიან... სწორად ხიბრებული თავის მოტუჟუაი ზოგერეთებისა და ფუჟა იმედა ათონის ივერბაის მონასტრის უკან დაბრუნებისა...“

*. ამერთათს ეპარქიის სამღვდლოების დეპუტატების მორავი კრება დანიშნულია ქ. ქუთაისში დეკემბრის 16 რიცხვისათვის. ამ კრებასე მრავალი კათხეუბაა გადასწავებო ქუთაისის სასულაერო სასწავლებლების შესესებო.

*. 16 ნოემბერს კავკასიის სასოფლო-სამეურნეო საზოგადოების ვინე ზრუზაღენტს უკან. თავ. ზ. ს. გრუზინსკის მოუჟადა წერილი იდეისის უნივერსიტეტის პროფესორის ვასილ მ. ჰეტრიაშვილისაგან. პროფესორი ჰეტრიაშვილი სთხოეს, უდრეშიკი მადლობა მოასჩესონს კავკასიის სასოფლო სამეურნეო საზოგადოებას პატრიარქურად არჩევისათვის.

*. 16 ნოემბერს ტფილისიდან ხარკოვში წავიდა თავ. წერეთლის საბუერო დასი. გზათა მინისტრის ბრძანებით, დასს დაუთმო რამდენიმე ვაკონი შესამეკლასისს მეოთხე კლასის ტარიოთ. ეს ვაკონები ტფილისიდან პირდაპირ ხარკოვში წავიდა, ასე რომ არტისტებს სხვა მატრებულში გადასვლა არ დასჭირებოათ.

* * თავ. ვ. გ. მანაბელმა სსსოფლო სამეურნეო სსზოგადოებას ვრცელი მოხსენება წარუდგინა. მოხსენება შეეხება იმ დონისძიებას, რომელთა მიღებაც სსჭირთა ტვილისის გუბერნიის მცხოვრებთა მცხოვრებობის გასაუმჯობესებლად. მოხსენებაში თავ. მანაბელი სსსოფლო-სამეურნეო მრწველობის ერთ შემადგენელ კარგიობად ასახელებს ჩვენში მიწების გაუმჯობესებას და გლეხების დაუხსნელობას. თავ. მანაბელი სოფლად სწავლის საქმის მოწყობლობასაც კენაა. საჭიროა, ავტორის აზრით, ეს საქმე თავისუფალი იქონ ამა თუ იმ პოლიტიკური მოსაზრებისაგან. ხალხს უფლება უნდა ჰქონდეს მშობლიურ ენაზე შეიძინოს ცოდნა; უნდა დაარსდეს უმაღლესი სასწავლებელი, სადაც ჩვენის ქვეყნის ამ უმრავლესობას, რომელსაც არ ძალ-უძის რუსეთის უმაღლესი სასწავლებლებში კამეზავრება, აქვე შეეძლოს სწავლაცოდნის მიღება. თავ. მანაბელი აღნიშნავს აგრეთვე იმას, რომ ჩვენში არ არის ისეთი დაწესებულება, რომელმაც თავს უნდა იღვას ხალხში სწავლა-ცოდნის გავრცელება; გზების გაუყვანა-გაუმჯობესება, მთავრობის წინაშე სხვა-დასხვა საჭიროებაზე უმაღლესობის აღსწრაფა და სს. დასასრულ, მანაბლის აზრით, საჭიროა უმაღლესობის აღიარება მთავრობის წინაშე, რომ ჩვენის ქვეყნის უმიწა-წველო გლეხებს დაეთმოს სხვადასხვა მიწები იმავე პირობით, რა პირობითაც ეთმობათ რუსეთიდან გადასახლებულებს. ამ მოხსენებას სამეურნეო სსზოგადოება განიხილავს 3 დეკემბერს. „ივერია“

* * ქუთაისის გუბერნიის სასაღმრთო სკოლებს დირექტორმა ყველა სკოლის მასწავლებლებს ბრძანება გაუგზავნა, რომ ამ სსზოგადო სსქმეპში, რომელსაც არავითარი კავშირი არა აქვს სსწავლასთან, მონაწილეობას ნუ მიიღებთ.

* * საერო განათლების სამინისტრო ცირკულიარით შეჭიბობება სახალხო სკოლების დირექტორებს, გამოასთქვან თვინათი აზრი იმის შესახებ, თუ როგორ შეიძლება გაერთიანდეს საერო და სასულიერო უწყებთა მოღვაწეობა სახალხო განათლების საქმეში. სამინისტრო ამ ქამად აგროვებს ამის შესახებ ცნობებსა და სხვა-დასხვა დაწესებულებათა აზრებს, რათა შემდეგ დაამზადოს პროექტი და სახელმწიფო საბჭოს წარუდგინოს ახალი დებულება სახალხო განათლების საქმისა.

* * როგორც გზათა სამინისტრო იტყობინება, რუსეთის რკინის გზის ლიანდაგი ფინლიანდიის გარდა—63,268 ვერსიაა.

* * ფინლიანდიაში სულ 207 ქურნალი-ვაჭართია. ერთი რუსულ ენაზე იბეჭდება, ერთი რუსულსა, ფინურსა და შვედურს ენაზე, 3—ფინურსა და შვედურზე, 136—ფინურზე და 66 შვედურზე.

* * ამ ბოლო დროს პეტერბურგის მუშები ძალიან არიან მოწოდებულნი გაერთიანებას და ურთიერთ დამხმარებელ საზოგადოებათა დაარსებას. 10 ნოემბერს აღმინისტრაციის ნებართვით მუშებს კრება ჰქონდათ „ვიბორგის“ ტრაქტორში მოსალაპარაკებლად, ხოლო 13 ნოემბერს თბოვნა მისცეს გრადონაჩალნიკის თანამდებობის აღმასრულებელს ფრიშს. სთხოვდნენ საიმხანაგო კრებების გამართვის ნებართვას. ბანი ფრიში თანაგრძნობით მიეგება ამ აზრს და დახმარება აღუთქვა. 17 ნოემბერს იმავე ტრაქტორში პირველი ოფიციალური კრება ჰქონდათ მუშებს. 21 ნოემბერს მუშები შინაგან საქმეთა მინისტრს წარუდგინეს მადლობის გამოსაცხადებლად კრებების ნება-დართვისათვის.

* * საერო განათლების სამინისტრომ ჯამაგირები მოუმატა პირველ დაწყებითი სახალხო სკოლების მასწავლებლებს. აქამდე უღიდესი ჯამაგირი 25 მანეთი იყო, ამიერიდან 30 მანეთი იქმნება თვეში.

* * ქუთაისის გუბერნიის სასოფლო-სამეურნეო საჭიროებათა კრებებზე დასასწრებლად მიწვეულ იქმნებიან მაზრის გლეხები; მათ, როგორც შევიტყვით, ხმაც მიენიჭებთ სხვა-დასხვა საკითხის გადაწყვეტის დროს.

* * ამ ბოლო დროს გადამდები სენის ვაგროცელება შეუნიშნავთ ქალაქში. საავადმყოფოებში შეკრებილ ცნობებიდან აღმოჩნდა, რომ იქ ამ წამად ავად არიან: ქუთაისში 7, ხუნავით 10, საოფელი 1 და ყვავილით 6. ყვავილი პირველად შიდა რუსეთიდან გადმოსახლებულებში აღმოჩენილა რიყზე, იქაურს ბაკეებში. როგორც ექიმს გამოუკვლევია, თურმე ავადმყოფები ჩამოსულან აქ და არ გაუმხელიათ. ესლა განკარგულება მოახდინეს, რომ მე-7 და მე-8 უბნებში ყველა ბაკეები დაიარონ და საშუალება მიიღონ, ეს სენი არ ვაგროცელდეს.

სახელმწიფო, საყოფაცხოვრებო, საჭირო და სასარგებლო ცნობათა განყოფილება.

საეჭვო კითხვების განმარტება.

კით. მართალია თუ არა გაზეთების ცნობა, ვითომ უმართებელესმა სენატმა სცნო ათი წლის ხნოვანება კანონიერად საეკლესიო მიწებისათვისაც, წინააღმდეგ თავისი წინანდელი გადაწყვეტილებისა, რომ საეკლესიო მიწა ათი წლის მფლობელობისა გამო, არც ერთ ვარჯშე პირს არ შეუძლია მიითვისოს?

მიგ. ეს ცნობა სრულიად მართალია, რადგან უმართებელესმა სენატმა, არმფელტის საქმის გადაწყვეტილებაში ს. ტროპარევის მოსკოვის გუბერნიისა, მიმდინარე წლის 20 თებერვალს სცნო, რომ საეკლესიო მიწები ექვემდებარებიან საზოგადო ხნოვანების დადგენილებას.

კით. როგორ უნდა ჩაიწეროს თანხა 50 მ. შეზნახველ წიგნით კრებულის სასარგებლოდ შეტანილი?

მიგ. თანხმად შესავალ-გასავლის ჩასაწერი წესდების მე-11 მუხლისა, კასის წიგნი უნდა ჩაიწეროს შესავალ-გასავლის წიგნის საბილეთო განყოფილებაში.

კით. შეუძლია თუ არა მიიღოს სახაზინო პენსია იმ სამღვდელოებამ, რომელიც ს.-პეტერბურგში მსახურებს, სადაც ამ 20 და 30 წლის წინეთ დადგინდა პენსია ჯამაგირიდან 4% -ს გამოირიცხეთ საბჭოს კრების წესდების ძალით, რომელიც იქნა დამტკიცებული 1885 წელს? როდესაც საბჭოდან მიიღებ, მაშინ არ შეიძლება 35 წ. სამსახურისთვისაც მოითხოვო პენსია ხაზინიდან?

მიგ. ახალი საპენსიო წესდების 1 მუხლის ძალით, პენსიის მიღების უფლება აქვთ იმ სამღვდელო პირთ, რომელნიც ეპარქიაში „შტატში“ არიან ჩარიცხულნი, რასაკვირველია იმ შტატში, რომელიც უწ. სინოდისაგან არის დამტკიცებული.

ამიტომ, თუ კი ზემოდ დასმულ კითხვაში აღნიშნული სამღვდელოება, უწ. სინოდისაგან დამტკიცებულ შტატშია ჩარიცხული, იღებს პენსიას ახალი წესდების ძალით. რაცა შეეხება მე-2-რე კითხვას, უნდა ვიქონიოთ სახეში, რომ ახალი წესდების 3 მუხლი ამბობს: „ის სამღვდელო პირნი ან მედავთენენი, რომელთაც დაიმსხურეს სხვა პენსია, ახალი წესდების გარეშე, იღებენ იმ პენსიას, რომელსაც საუფჯობესოთ ჩათლიან. ამ წეს-რიგის მიხედვით უნდა იქცეოდეს ზემოდ დასმულ კითხვაში აღნიშნული სამღვდელოება.“

კით. ეკლესიის დატოვებული აქვს თანხა, რომელიც სახელწიფო ხაზინაში უნდა ინახებოდეს ეკლესიის სახელზედ, სარგებელი კი ამ თანხისა — ნახევარი უნდა მიქონდეს კრებულს სულის მოსახსენებლად; ნახევარი კი ეკლესიის გასამშვენებლად ხმარდებოდეს. არის თუ არა ეს თანხა „სპეციალური“, განსაზღვრული დანიშნულების მქონე, და შეიძლება თუ არა იქიდან 2% გამოირიცხვა საეპარქიო სამზრუნველოების, სამაზრო განყოფილების სასარგებლოდ, როგორც ეს დადგენილია კრებისაგან და დამტკიცებულია ადგილობრივი მღვდელთ-მთავრისაგან? არ იქნება პასუხის მგებელი კრებული და სტაროსტა ამ თანხის წინააღმდეგ ანდერძის წარმოებისა? წესიერია თუ არა საეკლესიო თანხიდან რაიმე გამოირიცხვა საეპარქიო სამზრუნველოს სასარგებლოდ?

მიგ. თუ მივიღებთ მხედველობაში, რომ თანხმად მე-986 და 1096 მუხლის კან. კრებ. მე-X ტ. დადგენილებისა, ქონება, შეწირული და ნაანდერძივე, არ შეიძლება წარმოებდეს შემოპირიველის დაუკითხავად, მაშინ უნდა ვსუნოთ, რომ ამ კითხვაში აღნიშნული თანხა არის „სპეციალური“, — და არ შეიძლება იქიდან არაფრის გამოირიცხვა, გარდა რასაკვირველია სახეობის ვადამხადისა, საერთოდ, ჩვენი აზრით, არაფერი გამოირიცხვის დადგენა არ შეიძლება თუ უწმინდესი სინოდისაგან არ იქნა გადაწყვეტილი.

ბანსკალეზანი.

მიიღვა ხელის-მოწერა 1903 წლისათვის რე-
პირულ გამომცემათა ქართულს

„გვემს“-ზე

დ

რუსულ «П А С Т Ы Р Ь»-ზე

ქუ რ ნ ა ლ ი ს ფ ა ს ი :

12 თვით «მწყემსი» 3 მ. | 6 თვით «მწყემსი» 2 მ.
— ,, რუსული ,, 3 მ. | — ,, რუსული ,, 2)
— ,, ორივე გამოცემა ნ) | — ,, ორივე გამოცემა 3)

ბაზეთზე ხელის-მოწერა შეიძლება დაბა
გვირაღაში რედაქციაში, ქუთაისში ბნ ესტატე
ლამბაშიძესთან, თბილისში წრა-კიხეის გამაერცე-
ლებელ საზოგადოების წიგნის მაღაზიაში, ბ. შიო
ქუყუკაშვილთან. ახალქვანეთში — ბლაღოჩინ მამა არ.
კალანდარიშვილთან.

სოფლის მასწავლებელთა და ღარიბთა განვითარების დაეთმო-
ბათ მთელის წლით ორივე გამოცემა სამ მ ა ნ კ თ ა დ.
რედაქცია იმყოფება დ. გვირაღაში რედაქ-
ტორის საკუთარ სახლში.

ბარემ მცხოვრებთ ქუჩის დაბარება შეუძლიათ
ამ ადრესით: Вь Квирилы, вь редакцію газеты и
журнала „МЦЕМСИ“ и «П А С Т Ы Р Ь».

რედაქციაში მოიპოვება წარსული წლების რამ-
დენიმე სრული გამოცემანი „მწყემსი“-სა, რომელ-
ნიც ნახევარ ფასად დაეთმობათ მსურველთ.

რედაქციაში მოიპოვება აგრეთვე სხვა-და-სხვა
სასულიერო შინაარსის გამოცემანი, რომელთა კა-
თალოგი დრო-გამოშვებით ქუჩის დაბარება იმეკდება
და მსურველთაც შეიძლება დაიბარონ რედაქციიდან.

დაბეგე 1903 წლისათვის
მიიღვა ხელის მოწერა

„მოამბე“-„ცნობის-ფურცელი“

სურათებიანი დაბატებით კვირაში ორჯელ

ყოველ თვეური ჟურნალი

„მ რ ა ე ბ ე“

(წელიწადი მუათე)

ფასი ჟურნალის გაგზავნით:

რუსეთის და კავკასიის ქალაქებში 1 წლ. 10 მან.,
6 თვით 6 მ. 3 თვით 3 მან. სსმზღვარ-გარეთ: ერთი
წლით 13 მან. 6 თვით 7 მან. სსმა თვით 5 მან.

ყოველ დღიური გაზეთი

„ცნობის ფურცელი“

ორის სურათებიანის დაბატებით

(წელიწადი მუათე)

გაზეთის ფასი გაგზავნით:

რუსეთის და კავკასიის ქალაქებში 1 წლით 6 მ.
6 თვით 4 მ. 1 თვით 75 კაპ., სსმზღვარ-გარეთ:
ერთი წლით 9 მან., 6 თვით 5 მ., 1 თვით 90 კ.

ვინც „მოამბეს“ მთელი წლით გამოიწერს,
„ცნობის ფურცელი“ სურათებიანის დაბატებით
უფასოთ გაგზავნება, მხოლოდ ქალაქ გარედ გა-
საგზავნ ფოსტის ხარჯისთვის უნდა დაუმატოს 1
მან., რომელიც ხელის მოწერისათანავე უნდა იქმნას
შემოტანილ.

წლიურა ფასად განაწილება ორივე გამოცემაზე:
პირველად 6 მან. ქალაქ-გარედ მცხოვრებთათვის,
და 5 მ. ტფილისელთათვის, 1-ლ მარტამდე 3 მან.,
1-ლ ავგისტომდე—3 მან.

რედაქცია და კანტორა იმყოფება ვანქის დიდ ქუ-
ჩაზე. ტელეფონი № 372

ადრესი რედაქციისა: Тифлись, вь редакцію
„Моамба“ и „Цнобись-Пурцели“.

საპოლიტიკო, სამეცნიერო და სალიტერატურო
ნახატებანი ვაზეთი

„კვალი“

(წელიწადი მეთერთმეტე)

გამოვა 1903 წელს ყოველ კვირაში ერთხელ
ფართოვებული პროგრამით ერთდგან სამ თაბა-
ხამდე.

ვაზეთი წლიურად ღირს ვაუჯუზენვლად 7 მან.,
ხოლო ვაგუზენვით 8 მან. ნახევარის წლით ვაუ-
ჯუზენვლად 3 მან. და 50 კაბ. ვაგუზენვით 4 მანეთი.
სამი თეთი 2 მან., თითო ნომერი სამ შუურად.

ხელისმომწერლებს წლის ფული შეუძლიათ
ნაწილ-ნაწილად ვაპოკუზენონ.

ხელის მოწერა მიიღება თბილისში „წერა-კით-
ხის ვამაერცველებს საჯგუდოების კანცელარიაში“
(სასახლის ქ., სათავად-ან. ქარგ.), რკინის გზის
სადგურზე პირველი კლასის ბუფეტში ესტ. ჩხარ-
ტიშვილთან და თეთ „კვალის“ რედაქციაში.

ქუთაისში: მიტროფანე ლად-ძესთან და ვ.
ბეჟანეიშვილის წიგნის მაღაზიაში; და ქუთაისის
გამომცემელ ამხანაგობის კოსკეში; ბათუმში სპ.
ქელიძის წიგნის მაღაზიაში; ოზურგეთში და ხაღლ-
სენაგში გ. თავართქილაძის წიგნის მაღაზიებში;
ჭიათურაში კალ. კიქინაძესთან და გ. ბერიძესთან;
ყვრილაში ივანე არდიშვილთან; დაბა ხონში—
სახალხო სამკითხველოში; ძველ სენაკში არსენ
წითლიძესთან; ოზურგეთში დომენტი შავიშვილთან;
საბუნჩაში დიმ. მელაძესთან.

ფოსტის ადრესი: Тифлисъ. Редакція „Квали“
3—1

„იპმრიბ“

გამოვა 1903 წელს

ამავე სივრცით და პროგრამით, როგორც წინეთ.
ხალის მოწერა მიიღება:

ტფილისში: „ივერიის“ რედაქცია (თავად-აზნაურთა
ქარვასლა №№ 117 და 118) და ქ. შ. წერა-
კითხვ. ვამაერც. საზოგადოების წიგნის მაღაზია
(სასახლის ქუჩა, თავად-აზნაურთა ქარვასლა).

ქუთაისში: ბეჟანეიშვილის და წერეთლის წიგნის მა-
ღაზიაში, ქუთ. წიგნების გამომცემელ ამხანა-
გობის კოსკეში, აგრეთვე სოსიკო მერკვილა-
ძესთან.

ბათუმში: ნიკოლაძის ჟურნალ-ვაზეთების სააგენტოში,
და ქელიძის წიგნის მაღაზიაში.

ფოთში: ავქსენტი ისიდორეს ძე ბიბილუასთან.

ბაქოში: ხიდდევკელის წიგნის მაღაზია (ნიკოლოზის
ქუჩა, ქალანთარის ქარვასლის პირდაპირ).

საბუნჩაში: პეტრე მაქვარიაძისთან.

შორაპანში: პართენ ნასიძესთან.

განჯაში: სოფრონ კანდელაკთან (სადგურზედ).

გორში: ანტონ კასრაძესთან.

ვანცხადება პირველ გვერდზედ—10 კაბ. სტრ.,
მეოთხეზედ—5 კაბ., მთელი გვერდი ვაზეთისა ცალ-
კე მორიგებით.

საფოსტო ადრესი: Тифлисъ, Редакція
«Иверія» 3—1

ქუთაისში

ს. მ. ბ. თაფურიას
ს ა ა ვ ა დ ე უ რ უ ზ ი,

რომელიც იმყოფება მთი უმაღლესობის პრინც
ალექსანდრე ოლდენბურგელის მფარველობის
ქვეშ, 60 საწოლია მინაგან, ნერგებისა, სახი-
რურგო, დედათა და თვალთ ვაგადმოფთათ-
ვის, მშობიარეთა განუოფილებით და ქიმიურ-
მიკროსკოპიულ გამოკვლევათა კაბინეტი.
კაღამდების სენითა და სულით ვაგადმოფთ
სამკურნალო არ დებულაბს.

წ.

სასარგებლო ცნობანი

მიიხსილა რკინის გზის მატარებლების.

15 ოქტომბრიდან 15 მაისამდე

(ფრჩხილებს გარედ ნაჩვენებია პეტერბურგის საათი, ფრჩხილებში კი — ტფილისისა)

ა) ტფილისიდან მიდის:

ბათუმს:—1) საფოსტო № 3 სალამოს 7 ს. 20 წ. (8 ს. 18 წ.); 2) სამგზავრო № 5 დილის 8 ს. 50 წ. (9 ს. 48 წ.).

ბაქას:—1) საფოსტო № 4 დილის 11 ს. 5 წ. (12 ს. 3 წ.); 2) სამგზავრო № 6 სალამოს 9 ს. 11 წ. (10 ს. 9 წ.); 3) სწრაფი № 20 (სამშაბათობით, პირდაპირ მოსკოვიმდე)—დილის 7 ს. 18 წ. (8 ს. 16 წ.).

ყანას:—1) საფოსტო № 70/71 სალამოს 10 ს. 29 წ. (11 ს. 27 წ.), 2) სამგზავრო და საქონლისა № 74/75 დილის 11 ს. 30 წ. (12 ს. 28 წ.).

მახალაოვას და ბორჯომს:—სამგზავრო № 7 ნაშუადღევს 1 ს. 52 წ. (2 ს. 50 წ.).

ბ) ბათუმიდან ბათუმის:

ბაქა-ტფილისისაკენ:—1) საფოსტო № 4 სალამოს 9 ს. 54 წ. (10 ს. 52 წ.); 2) სამგზავრო № 6 დილის 7 ს. 50 წ. (8 ს. 48 წ.).

შორაპნამდე: სალამოს 11 ს. 23 წ. (12 ს. 21 წ.)

გ) ბათუმიდან ბათუმის:

ტფილის-ბათუმისაკენ:—1) საფოსტო № 3 სალამოს 11 ს. 45 წ. (12 ს. 43 წ.); 2) სამგზავრო № 5 ნაშუადღევს 2 ს. 42 წ. (3 ს. 40 წ.); 3) სწრაფი № 19 (პარტო ტფილისამდე) (პარასკეობით, პირდაპირ მოსკოვიდან მოსული)—დილის 6 ს. (6 ს. 58 წ.).

დ) შუთბისიდან ბათუმის:

ბაქა-ტფილისისაკენ:—ლამის 1 ს. 40 წ. (2 ს. 38 წ.).

ბათუმისაკენ:—1) ლამის 3 ს. 10 წ. (4 ს. 8 წ.); 2) ნაშუადღევს 4 ს. 10 წ. (5 ს. 8 წ.); 3) სალამოს 6 ს. 40 წ. (7 ს. 38 წ.).

შორაპნისაკენ:—ლამის 3 ს. 10 წ. (4 ს. 8 წ.).

ე) ფოთიდან ბათუმის:

რაინ-ქუთაისამდე:—დილის 6 ს. (6 ს. 58 წ.).

სამტრედიას-ბათუმამდე:—ნაშუადღევს 3 ს. 27 წ. (4 ს. 25 წ.).

სამტრედიას-ბაქამდე:—სალამოს 10 ს. 49 წ. (11 ს. 47 წ.). და სალამოს 11 ს. 30 წ. (12 ს. 28 წ.).

ყვირილაში მოდის ბათუმიდან:

ფოსტის მატარებელი ნაშუადღევს 4 საათსა და 18 წამზე.

სახალხო მატარებელი—ნაშუადღევს 2 საათსა და 18 წამზე.

საგარაკო მატარებელი მოდის ქუთაისიდან და ბათუმიდან დილის 6 საათსა და 6 წამზე.

სალამოით—5 საათსა და 28 წამზე.

გადის ყვირილიდან ფოსტის მატარებელი ნაშუადღევს 3 საათსა და 30 წამზე.

სახალხო—სალამოით 4 საათსა და 25 წამზე.

საგარაკო—დილით 7 საათსა და 8 წ.

სალამოით—7 საათსა და 20 წ.

დ. სარგებელი

განსაზღვრული სერვი ჯინჯვილაშვილი ასწავლის ქართულს ბალოგას

წიგნების საშუალებით.

შ ი ნ ა ა რ ს ი:

სალიტერატურო განყოფილება: რედაქციისაგან. რედ. დეკ. დ. ლამაზიძე.—საჭიროა თუ არა ჩვენი სემინარიუმებისათვის ყიდვებ თვით-განვითარება.—დროების მოვლინება (სარწმუნოებრივი მოძრაობა ექიმთა შორის).—საქართველოს საეკლესიო ისტორიის კათედრის დაარსების შესახებ პეტერბურგის სასულიერო აკადემიაში. მღ. კ. ანთაძე.—უძღვნი დაუფიქრად დეკანოზის მამა გრიგოლ მაჭარაშვილის ხსოვნას. მღ. ბესარიონ ვაშაძე.—ახალი ამბები და შენიშვნები.

საბირო და სასარგებლო ცნობათა განყოფილება: საეკლესიო კითხვების განმარტება.

—განცხადებანი.

—სასარგებლო ცნობანი.

რედაქტორ-გამომცემელი დეკ. დ. ლამაზიძე.

Дозволено цензурою

Редактор-Издатель П. Д. Гамбашидзе.

1 декабря 1902 г.

Типог. редакция журн. „Пастыръ“ (П. Д. Гамбашидзе) въ Квирилахъ въ собст. домѣ.